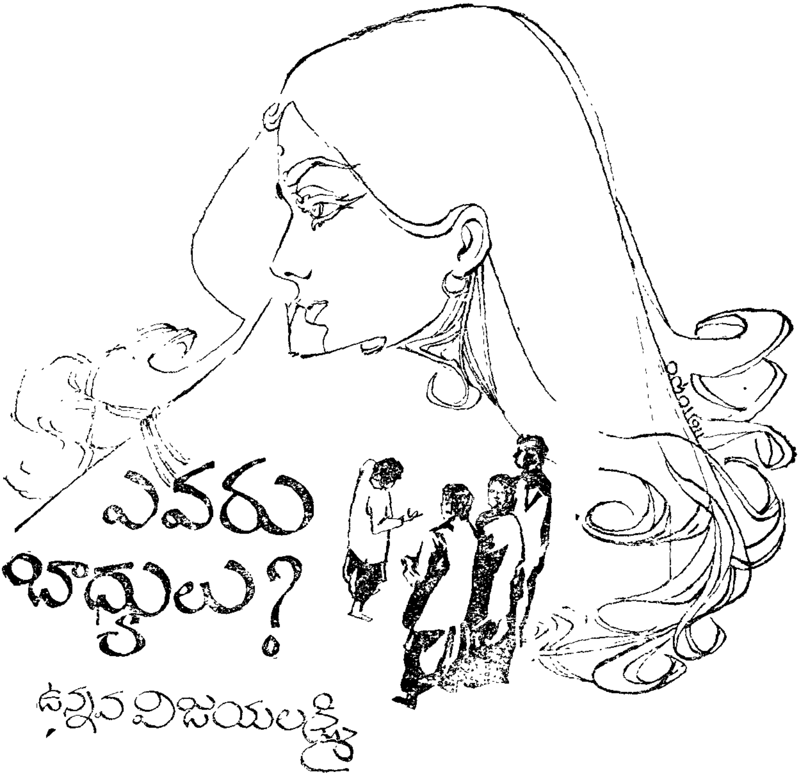

ఎవరు బాధ్యులు?

ఉన్నవ విజయలక్ష్మి

సాయంకాలం నాలుగు గంటలు దాటింది.

స్నేహితులతో సరదా ఖబుర్లు చెప్తూ హుషారుగా నడుస్తున్నాడు వాసు.

"అదుగో- ఆయన మీ మామయ్య కదూ?" అన్నాడు,ఓ స్నేహితుడు, రోడ్డుకి అటువేపు బస్సుస్టాపులో నిలబడి వున్న వ్యక్తిని చూపిస్తూ.

వాసు అటు తల తిప్పి చూసి, "ఆ.... అవును....ఈ మధ్య వూళ్లో లేడు. తిరిగి వచ్చాడన్నమాట," అన్నాడు.

"వెళ్ళి పలకరిస్తావా? అయితే మేం వెళ్తాం" అని ముందుకు సాగిపోయారు స్నేహితులు.

పరధ్యానంగా ఎటో చూస్తూ నిలబడి వున్న సుబ్బారావుగారు, వాసు పిలుపుతో ఇటు తిరిగి, "నువ్వా" అన్నట్లు కళ్ళతోనే పలకరించారు.

"ఊరికివెళ్లావన్నారు, ఎప్పుడొచ్చావు?" అన్నాడు వాసు.

"ఇవాళ ఉదయమే వచ్చాను మధ్యాహ్నం నాలుగు మెతుకులు నోట్లో వేసుకున్న దగ్గరనుంచీ ఓ పని మీద

ఇక్కడా, అక్కడా తిరగాల్సి వచ్చింది. ఇవాళ ఎండంతా నా పరమే అయింది. ఇంక ఇంటికి వెళ్ళి పోదామనుకుంటే, ఈ బస్సు అతీగతీ కనిపించటం లేదు." అన్నా రాయన, పై మీది కండువాతో నుదురు అద్దుకుంటూ. ఆయన బాగా అలిసిపోయి నట్లు, మొహం వడిలిపోయి వుంది.

"ఓ బస్సు వస్తేమాత్రం నీ కందులో సీటు దొరుకుతుందా? ఈ వేళప్పుడు ఈ బస్సులు ఎంత రద్దీగా ఉంటాయో మనకి తెలిసిందేగా? అందులోనూ, నీ ముందు వున్న క్యూ చూస్తే ఫర్లాంగు దాకా వున్న ట్లుంది. నాలుగడుగులేగా మా యింటికి రా. కాస్సేపు కూర్చుని, ఎండ మరికాస్త చల్ల బడ్డాక వెళ్దువుగాని," అన్నాడు వాసు.

"సరే, పద," అన్నారు సుబ్బారావు గారు.

ఇద్దరూ వాసు ఇంటివేపుకి నడక సాగించారు.

"నువ్వు వెళ్ళిన పని ఏమయింది?" అని అడగాలనిపించింది వాసుకి. అంతలోనే మరో ఊహ వచ్చింది. "అది సుముఖంగా వుంటే, ఈ పాటికి ఆయనే నవ్వుతూ, సంతోషంగా చెప్పేసేవాడు కదా. ఈయన వాలకం చూస్తుంటే, అదీ సానుకూలం కాలేదేమో ననిపిస్తోంది. ఒకవేళ అదే నిజమయితే, నేను పనిగట్టుకుని అడిగి మరీ ఆయన్ని చిన్నబుచ్చటం ఏం బాగుం టుంది? ఇవాళకాకపోతే రేపయినా ఆయ నంతటాయనే చెప్తారు," అనిపించి, వూరు కున్నాడు.

తన ప్రక్కని మరో మనిషి వున్నాడనే ధ్యాసయినా లేనట్లు, ఏవేవో ఆలోచనలలో మునిగిపోయినట్లు, కొద్దిగా తలవంచుకుని నడక సాగిస్తున్న మామయ్యతో మరేం మాట్లాడాలో కూడా తోచలేదతనికి.

'ఆ సరళకి సంబంధం కుదిరిందాకా మామయ్యకీ దిగులు తీరదు!' అనుకు న్నాడు.

మౌనంగా అలా ఆయన ప్రక్కన నడుస్తూంటే, అయిదు సంవత్సరాల క్రితం తను రావూరు రావడం, మామయ్యను కలుసుకోటం అంతా, గుర్తురాసాగింది....

అయిదేళ్ళక్రితం ఓ రోజు....

"అమ్మా నాకు ఉద్యోగం దొరికింది. ఇదుగో ఇప్పుడే ఆర్డరు వచ్చింది." అంటూ సంతోషంగా, హడవిడిగా వంటగదివేపు నడిచాడు వాసు.

చేస్తూ చేస్తూన్న పనిలోంచి తల ఎత్తి, ఆప్యాయంగా, గర్వంగా కొడుకు వంక చూసుకుంటూ, "పోస్టు వచ్చిందా? నేను చెప్తూనే వున్నాను, నీకా వుద్యోగం తప్ప కుండా దొరుకుతుందీ అని. అయినా, ఏమవు తుందో, ఏమిటో అని, ఇదయిపోతూ, పదిరోజుల నుంచీ ఈ ఉత్తరం కోసం ఒక్కలా ఎదురు చూస్తున్నావు," అంది సావిత్రమ్మగారు.

"బాగుందమ్మా. నాలాంటివాళ్ళు, నా కన్న ఎక్కువ చదువుకున్నవాళ్లు దేశంలో బోలెడు మంది వున్నారు. కాగితం చేతి లోకి వచ్చిందాకా ఆదుర్దా తప్పదు మరి.

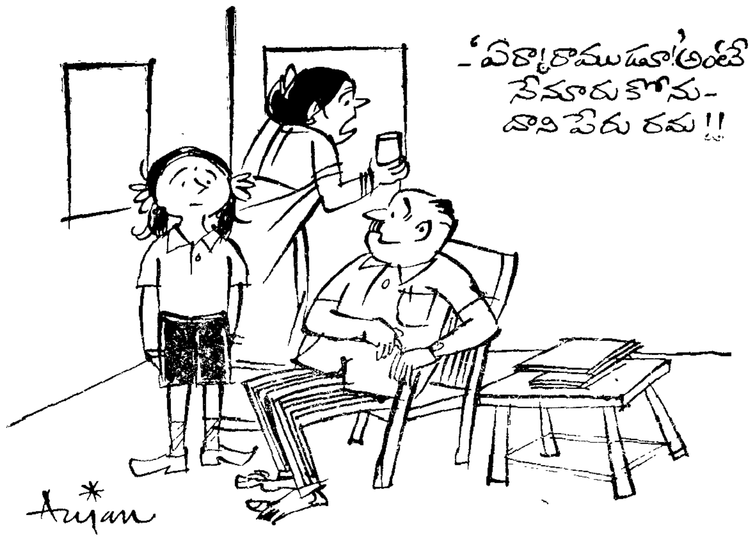

సరే, నేను వేణుకి కూడ చెప్పేసి వస్తాను," అని ఉత్తరం మడిచి చేతిలో పట్టుకుని వెనక్కి తిరిగాడు.

"కబుర్లు పెట్టుకుని. మధ్యాహ్నం దాకా అక్కడే కూర్చోకుండా త్వరగా రా. నా వంట కూడ అయిపోవచ్చింది."

"ఇప్పుడే వచ్చేస్తాను," అంటూ గదిలోకి వెళ్ళి, బట్టలు మార్చుకుని, వీధిలోకి వెళ్ళిపోయాడు వాసు.

వాసు స్నేహితుడు వేణు. అతనికి తెలిసినవాళ్ళ ద్వారా ఓ చిన్న వాటా అద్దెకు ఏర్పాటుచేసుకుని, ఏకంగా తల్లిని కూడా తీసుకుని, హైదరాబాదు ప్రయాణం అయ్యాడు వాసు.

నాలుగైదు రోజులు గడిచిపోయాయి.

ఓ ఉదయం కాఫీ చేస్తున్న సావిత్రమ్మ గారికి హఠాత్తుగా ఓ సంగతి గుర్తు వచ్చింది. "మా సుబ్బరావన్నయ్య ఈ వూళ్ళోనే వున్నాడురా! నా కిన్నాళ్ళూ తట్టనే లేదు. చాలా రోజులనుంచి ఇక్కడే ఉన్నాడనీ, ఇక్కడ ఇల్లూ అదీ కట్టుకున్నాడనీ అప్పు డెప్పుడో చెప్పాడు. అతనూ స్కూల్లోనే మేష్టరు. నీ కెప్పుడూ కనిపించలేదూ? నా బాధ స్తం కాని, కనిపిస్తే మటుకు నువ్వేం గుర్తుపడతావులే?"

తల్లి ధోరణికి నవ్వొచ్చింది వాసుకి. 'పేటకి నాలుగు స్కూళ్ళు వున్న ఈ పట్నంలో ఆయన పనిచేసేది ఏ స్కూలో ఏమిటో,' అనుకుంటూ, "మేము ఒకరిని ఒకరం గుర్తుపట్టలేమన్నది నిజమే అనుకో. అయినా ఆ పేరు గలవారు మా స్కూల్లో ఎవరూ లేరనుకుంటాను. అయినా కనుక్కుంటాలే. మా స్కూలు కాకపోయినా, చాలా రోజులనుంచి వుంటున్నారు కనుక,

ఎవరికైనా తెలుసుందేమో అడుగుతాను. ఇంటిపేరూ అదీ ఏమిటి?" అన్నాడు.

వివరాలన్నీ చెప్పింది సావిత్రమ్మగారు. ఆ సుబ్బారావుగారు సావిత్రమ్మగారికి పెద్ద నాయనమ్మ మనవడు.

ఆ సాయంకాలం అతను స్కూలు నుంచి తిరిగిరాగానే బోలెడు సంబరపడి పోతూ ఓ వార్త అందించింది సావిత్రమ్మ గారు: "మా అన్నయ్య అడ్రసు సంపాదించాను. ఇవాళ ఓసారి వెళ్ళి వద్దాం."

"అల్లాగా? ఎలా తెలుసుకున్నావు?" అన్నాడు వాసు. తను కోటీచర్సుని అడగటం మరిచిపోయిన సంగతి బయట పెట్టకుండా.

"మన పొరుగున లేరూ జానకమ్మగారు? మధ్యాహ్నం మాటల సందర్భంలో ఆవిడతో చెప్పాను. మా వాళ్ళు ఈ వూళ్ళోనే వున్నారు. కాని ఎడ్రసు తెలియదు, అంటూ అన్నయ్య పేరూ అదీ చెప్తే, ఆవిడకి తెలుసునని చెప్పింది. ఆ పేట పేరూ, అదీ నేను సరిగా జ్ఞాపకం పెట్టుకోలేనేమోనని, ఓ కాగితంమీద రాయించి తెచ్చుకున్నాను" అంది.

"అలాగే వెళ్దాం," అన్నాడు వాసు. గబగబా ఫలహారం కాఫీ అదీ ముగించుకుని, ఇద్దరూ బయలుదేరారు. వాళ్ళింటికి పది బారల దూరంలో వున్న బస్సు స్టాపులో బస్సు ఎక్కి, జానకమ్మగారు చెప్పిన స్టాపులో దిగి, ఆవిడ చెప్పిన గుర్తులనిబట్టి ఆట్టే శ్రమపడకుండానే సుబ్బారావుగారి ఇల్లు కనుక్కున్నారు.

పేపరు చదువుకుంటూ, వీధి వరండా మీదే కుర్చీలో కూర్చుని వున్న సుబ్బారావుగారు గేటు చప్పుడు వినిపించి, పేపర్లోంచి తల పైకెత్తాడు.

"ఎవరూ?" అన్నట్టు ఒక్కక్షణం చూసి, మరుక్షణంలోనే మొహంనిండా సంతోషం, సంభ్రమం నింపుకొంటూ, "నువ్వా!సావిత్రీ! ఈ వూరెట్టప్పుడొచ్చారు? వీడు నీ కొడుకు కదూ? పెద్దవాడయిపోయాడు," అంటూ, ఆదరంగా, హడావిడిగా మాట్లాడేస్తూ, పేపరు కుర్చీలో పడేసి, రెండడుగులు ముందుకు వేసి, మెట్లదాకా వచ్చి మరీ వాళ్ళని ఆహ్వానించి, వెంటపెట్టుకుని ఇంట్లోకి తీసుకు వెళ్ళారు.

లోపలికి నడుస్తూనే సావిత్రమ్మగారు వాసు వుద్యోగం సంగతీ అదీ చెప్పింది.

"ఏమేవ్, ఓసారిలారా. ఎవరొచ్చారో చూడు," అంటూ హాల్లోంచే ఓ గావు కేక పెట్టారు సుబ్బారావుగారు.

"ఏమిటంత ఆర్భాటం చేస్తున్నారు?" అన్నట్లుగా కళ్ళనిండా కుతూహలం నింపుకుని, ఒకరుకాదు, ముగ్గురు వ్యక్తులు వచ్చారు, ఆయన కేకకి సమాధానంగా.

అక్కడక్కడా కొద్దిగా నెరసిన జుట్టు సిగచుట్టుకుని, నుదుట-నయాపైసా అంత కుంకుమబొట్టు పెట్టుకుని, పనిపాటలు చేసుకోటంలో కాస్త నలిగిపోయిన నేత చీర కొంగుకి తడిచెయ్యి తుడుచుకుంటూ, వంటింట్లోంచి వచ్చినావిడ సుబ్బారావుగారి

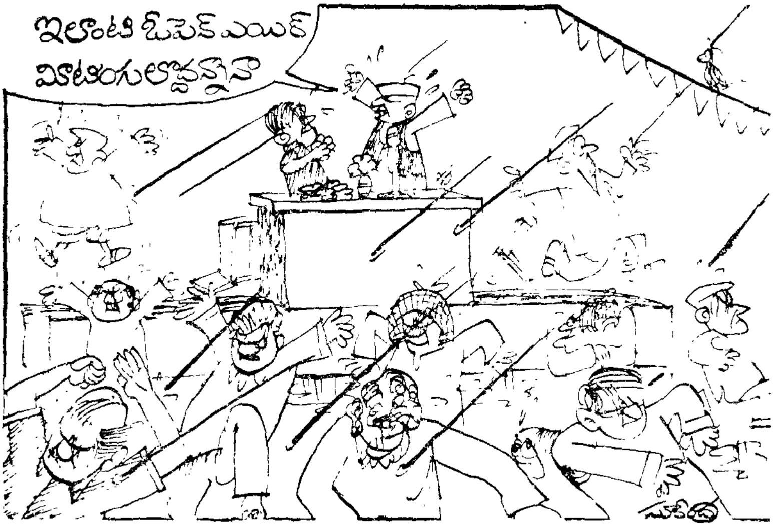

భార్య సుభద్రమ్మగారు.

టేబిల్ క్లాత్‌కి ఎంబ్రాయిడరీ కుడుతూ, పడుతూ, తండ్రి కేక విని, ఆ బట్టా, సూదీ, దారం అల్లానే చేత్తో పట్టుకుని, గది లోంచి యివతలకి వచ్చిన పద్దెనిమిదీ, పంతొమ్మిదేళ్ళ అమ్మాయి సుబ్బారావుగారి పెద్ద కూతురు సరళ. పోయిన సంవత్సరం పి. యు. సీ. పరీక్ష వ్రాసి పాసు కాలేక, మరి చదువుమీద ఆసక్తి కూడా లేక, ప్రస్తుతం వూరికేనే వుంటోంది. గళ్ళ పరికిణీ, వాయిల్ కండువా, లాన్ జాకెట్టు వేసుకుని, సామాన్యమైన అలంకారంతో వున్న ఆ అమ్మాయిని చూస్తూంటేనే ముచ్చటవేసింది సావిత్రమ్మగారికి.

పెరటి వరండాలో కూర్చుని, కనకాంబరం పువ్వులు మాల కట్టుకుంటూ, కట్టుకుంటూ తండ్రి హడావిడికి ఒక్క పరుగున ఇవతలకి వచ్చిన పన్నెండేళ్ళ అమ్మాయి శారద, సుబ్బారావుగారి రెండో కూతురు. ఎదురుగా కొత్త వ్యక్తుల్ని, తన చేతులలో మూరెడు పూలదండనీ, జారిజారిపోతున్న దారపు విచ్చినీ చూసుకుంటూ, మళ్ళీ తుర్రున లోపలికి పారిపోబోయింది, కాని తండ్రి పిలుపుతో ఆగిపోయింది.

పరిచయాలు అయాయి. ఈ ఇద్దరు అమ్మాయిలూ, ముగ్గురబ్బాయిలూ సుబ్బారావుగారి సంతానం. అబ్బాయిలు అలా బయట తిరగిరావటానికి వెళ్ళారు. వీళ్ళంతా కబుర్లు చెప్పుకుంటూంటే వాళ్ళూ వచ్చారు.

పెద్దవాడు రామచంద్రం సరళ కంటే రెండేళ్ళు పెద్ద. బియ్యే చదువుతున్నాడు. తరువాతి ఇద్దరూ సరళకన్న చిన్న. శారద కంటే పెద్ద.

అందరితోటీ సరదాగా కబుర్లు చెపుతూ

ఓ గంటసేపు పైనే కూర్చుని, ఇంటికి తిరిగి వచ్చారు తల్లీ కొడుకూ. సావిత్రమ్మ గారికి చాలా సంతోషంగా, తృప్తిగావుంది- ఎన్నడో, ఆవిడ చిన్నతనంలో వాళ్ళకుటుంబాలు రెండూ ఒకే వూరిలో వుండేవి. అక్కా చెల్లెళ్ళ సంతానంలా కాకుండా, ఒకే కుటుంబంగా మెలిగేవారు. ఆ తరవాత పెద్ద వాళ్లు గతించారు. పిల్లలు పెరిగి వుద్యోగ రీత్యా తలోచోటికీ వెళ్ళి పోయారు. రాక పోకలు క్రొత్త రూపం అయ్యాయి. ఇంక ఆ తరువాత వాళ్ళ సంతానం పెరిగి పెద్ద వారయి, అక్కడా అక్కడా స్థిరపడి పోయాక వుత్తర ప్రత్యుత్తరాలు కూడ లేకుండా పోయాయి. సావిత్రమ్మగారు ఈ సుబ్బారావుగారిని చూసి పదిహేనేళ్ళ పైనే అయింది. బంధువుల యింట్లో పెళ్ళి సందర్భంలో అప్పుడెప్పుడో చూసింది. ఈనాటికి ఇలా అనుకోకుండా, కొడుకు ఉద్యోగ రీత్యా ఒకే వూరిలో వుండటం తటస్థించటం, ఆ అన్నగారి కుటుంబాన్ని చూడగలగటం ఆవిడకి చాలా నిండుగా అనిపించింది.

"అన్నయ్య పెద్ద కూతురు చిలకలా వుంది కదురా?" అంది, రాత్రి వంటకి బియ్యం కడుగుతూ.

"వాళ్ళ పిల్లలందరూ బాగానేవున్నారు," మర్నాటి పాఠానికి ప్రిపేర్ అవటానికి పుస్తకం తెరుస్తున్న వాసు అన్నాడు.

"ఆ మాట నిజమేలే," అంది సావిత్రమ్మగారు.

ఆ తరువాత ఆవిడ తరచూ వాళ్ళింటికి వెళ్ళి వస్తూండేది. వాళ్ళూ అపుడపుడు వచ్చేవారు.

నాలుగైదు నెలలు గడిచిపోయాయి.

"సరళని చూసుకోవటానికి రేపు పెళ్ళివారు వస్తున్నారుట," అంది సావిత్రమ్మగారు ఓ సాయంకాలం కొడుకుతో.

"అహఁ అల్లాగా? ఏవూరు? అబ్బాయేం చేస్తున్నాడు?" అన్నాడతను, కుతూహలంగా. అశ్రద్ధ చేత కొంతా, పనిరీత్యా కొంతా, తన స్నేహితులతో కాలక్షేపం అయిపోతూ వుండటంచేత కొంతా అతను మామయ్యగారింటికి వెళ్ళటం తక్కువే. అక్కడి విశేషాలన్నీ తల్లి ద్వారానే తెలుస్తూండేవి.

"అబ్బాయి మెడిసిన్ చదువుతున్నాడుట. తండ్రి జడ్జిగా పని చేస్తున్నాడుట. బాగా ఆస్తీ అదీ వుందిటలే."

"అహఁ బాగుంది!" అన్నాడు వాసు సంతోషం వ్యక్తంచేస్తూ. సావిత్రమ్మ ఏమీ అనలేదు. తల కొద్దిగా వంచుకుని, గబగబ బెండకాయలు తరిగి, ఆ ముక్కలు విసురుగా పళ్లెంలో పడేస్తున్న తీరూ, తనలో తనే మెల్లిగా ఓ నిముషం ఏమేమిటో గొణుక్కొని, తరువాత "ఊఁ" అంటూ ఒక్కసారి దీర్ఘంగా విసుగ్గా మూలగటం- ఆవిడలో వుత్సాహం అనేది ఏ మాత్రం లేనట్లు స్పష్టం చేస్తున్నాయి.

తల్లి పైఖరికి విస్తుపోతూ, మధ్య మధ్య ఆవిడ మొహం వంకే చూస్తూ,

మెల్లిగా కాఫీ తాగుతూ, అక్కడే ఓ పీట మీద కూర్చున్నాడు వాసు. కొద్ది నిముషాలు గడిచిపోయాయి. ఇంక ఆపుకోలేకపోయిన ఆ అసంతృప్తిని, నిరుత్సాహాన్ని తనలో ఇముడ్చుకో లేనట్లు సావిత్రమ్మగారు మెల్లిగా బయటపడిపోయింది: "ఏమిటో, అదీ ఇదీ అంటూ అలా బయటి సంబంధాలు వెతుక్కోకపోతే, కళ్ళ ముందున్న నీ కివ్వకూడదూ?"

తల్లి మాటలు వింటూ ఒక్క క్షణం తెల్లబోయాసు వాసు. ఆ తరువాత ఆ విణ్ని చూస్తూంటే జాలి కలిగింది.

"ఇలాంటి కోరిక మనస్సులో పెట్టుకునే కాబోలు, ఆ పిల్లమీద ఓ ప్రత్యేకమైన అభిమానం పెంచుకుని తరచు సరళ గుణ గణాలూ, అందచందాలూ నా దగ్గర పొగుడుతూండేది." అనిపించింది.

"బాగుందమ్మా, నువ్వు చెప్పేది! తమ స్థితి ఎలావున్నా పిల్లలు అదృష్టవంతులు కావాలనీ, హోదాగా బ్రతకాలనీ ప్రతి తల్లీ, తండ్రీ కోరుకుంటారు. మనకే ముందని ఇస్తాడు మామయ్య పిల్లని?" అన్నాడు వాసు తేలిగ్గా నవ్వేస్తూ.

వాసు నెలల పిల్లవాడుగా ఉన్నప్పుడు తండ్రి చచ్చిపోయాడు. ఉన్న కొద్దిపాటి ఆస్తి మీద వచ్చే ఆదాయంతో ఓ పూట తినీ, ఓ పూట తినకా కాలం గడుపుతూ, ఆ పసిగుడ్డుమీదే ప్రాణాలన్నీ నిలుపుకుని, వాడిని పెంచుకుంటూ వచ్చింది సావిత్రమ్మ గారు. ఆ పల్లెటూరిలో చదువయిపోయింది. హైస్కూలు చదువుకీ, కాలేజీ చదువుకీ పట్నంలో కాపురం పెట్టారు. పంటమీద వచ్చేది ఏ మూలకీ చాలేదికాదు ఆ రోజుల్లో. అయినా కొడుకుని ప్రయోజకుణ్ని చెయ్యటం ఒక్కటే దృష్టిలో పెట్టుకుని, అవసరం అయినప్పుడు అక్కడా అక్కడా అప్పు చెయ్యటానికి కూడ వెనక్కి తియ్యలేదు ఆవిడ. వాసుకి డిగ్రీ చేతికి వచ్చింది. అటు ఆస్తి అప్పులకి చెల్లు అయిపోయింది. ఇంక పై చదువులకి అవకాశం ఎలాగూ లేదు. పరిస్థితి అంతా అర్థం చేసుకున్న వాసు, మంచి ఉద్యోగం కావాలి, మొదటే పెద్ద జీతం వుండాలి, ముందు ముందు ఎంతో పైకి వెళ్ళగలిగే అవకాశాలు వుండాలి, అంటూ కోరికలు పెంచుకుని కాలయాపన చెయ్యకుండా, వెంటనే దొరికిన మేష్టరు ఉద్యోగంలో చేరిపోయాడు. మేనమామ దృష్టి తనమీద పడకపోవటానికి కారణం అదే అని వాసుకి అర్థం అయింది. అందుకే ఆ మాట అన్నాడు.

కొడుకు మాటలు విని చివ్వున తల ఎత్తి, కాస్త ఆవేశంగా, అనాలోచితంగా అనేసింది! "ఏం? నీ కేం తక్కువని? చదువులేదా? ఉద్యోగంలేదా? గుణంలేదా? ఏం లోపమని? ఇంకా, ఇంకా, పెద్ద చదువులూ, పెద్ద ఉద్యోగాలూ కావాలనుకుంటే నిన్నే చదివించవచ్చుగా? పైవాళ్ళకయినా అంతో ఇంతో కట్నం ముట్టజెప్పాలనే అనుకుంటున్నాడుగా?...."

"అమ్మా!" వాసు గొంతు బాధగా,

మృద్రేకంగా పలికింది, "నాకు చిల్లిగవ్వ ఆస్తిలేని మాట నిజమే, పై చదువులు చదవాలనే కోరిక వుండికూడా, అవకాశం లేకపోయినమాట నిజమే. కాని, నాకు పిల్ల నిచ్చే మామ దగ్గర కట్నం తీసుకుని ఆ డబ్బుతో చదువుకోవాలని కానీ, లేకపోతే వాళ్ళ యింట్లో వుండి, వాళ్ళు చెప్పించే చదువు చదువుకోవాలనికానీ,నేను ఎప్పుడూ అనుకోలేదు. అసలు ఆ వూహే నాకు కంపరంగా వుంటుంది. నన్ను గురించి నువ్వు ఎప్పుడూ అలా ఆలోచించకు. మరో విషయం కూడా ఇప్పుడే చెప్తున్నాను. నువ్వు, నీ ఆలోచనలూ, అభిప్రాయాలూ చూచాయగానైనా సరే ఎక్కడా అనవద్దు, ఆఖరికి మన ఇరుగూ పొరుగూ వాళ్ళతో నయినా సరే. ఒకవేళ నీ నోటంట ఆ మాటలేమైనా బయటికి వచ్చాయంటే, పది మందిలోనూ నన్ను అవమాన పరచినట్లే!"

అతని ఆవేశం చూస్తూంటే, తను అర్థం లేకుండా, పిచ్చిగా మాట్లాడి, కొడుకు మనసు నొప్పించాను అనే పశ్చాత్తాపం కలగసాగింది సావిత్రమ్మగారిలో. ఆవిడ యేదో అనబోతూంటే మళ్ళీ అతనే అన్నాడు:

"కాలం కలిసివస్తే ప్రయివేటుగానో, లేకపోతే శెలవుపెట్టి కాలేజీలో చేరో, ఇంకా చదువుకోవాలనీ, ఇంకో వుద్యోగం లోకి వెళ్ళాలనీ నాకూ వుంది. అలాంటి అవకాశం ఏదీ రాకపోతే ఈ ఉద్యోగం లోనే వుండిపోతాను. ఇప్పుడయినా, నన్ను నేను తక్కువగా ఎన్నడూ చూసుకోను మనం నచ్చి, నాకు పిల్ల నివ్వటానికి ఇష్ట పడేవాళ్ళు దేశంలో ఇంకా చాలా మంది వుంటారు."

"నాకుమాత్రం తెలియదుటరా? యేదో, అయిన వాళ్ళం, ఇంకా దగ్గర కావాలని ఆశపడ్డానుకో. కాని, నాకై నేను వెళ్ళి అడుగుతాననీ, వీళ్ళచేతా, వాళ్ళచేతా చెప్పించి అన్నయ్యని ప్రాధేయపడతాననీ ఎప్పుడూ అనుకోకు. నీ కలాంటి భయం

ఏమీ అక్కర్లేదు. నిన్ను చులకన చేసి ఇంక నేను బావుకునే దేముంది?" నన్ను అర్థం చేసుకో అన్నట్లు అనునయంగా కొడుకువంక చూస్తూ అంది. వాసు సిగ్గుపడి పోయాడు. కొత్తగా ఏమీ తెలియని వాళ్ళకి చెప్పినట్లు తల్లిమీద అలా విరుచుకు పడ్డానేమిటా అనిపించింది. "అదేలే— నువ్వేమయినా తొందరపడతావేమోనని." అంటూ నసిగేశాడు. ఆ తరువాత సంభాషణ అంతగా సాగలేదు. కాస్సేపటి తరువాత వాసు లేచి గదిలోకి వెళ్ళిపోయాడు. సావిత్రమ్మగారు వంట పనిలో జొరబడి పోయింది.

ఓ ఆదివారం మధ్యాహ్నం, తీరికగా బయలుదేరి సుబ్బారావుగారింటికి వెళ్ళారు సావిత్రమ్మగారూ, వాసూ.

ఖబుర్ల ధోరణిలో మధ్యలో అడిగింది సావిత్రమ్మగారు, "సరళని చూసుకోటానికి విజయవాడ నుంచి పెళ్ళివారు వస్తారని చెప్పావు. పదిహేను రోజులు కావస్తోంది కదూ? అవాళ వచ్చారా? సంబంధం కుదిరి నట్లేనా?" ఆవిడ మాటలు వింటూ సుబ్బారావుగారూ, సుభద్రమ్మగారూ, పిల్లలూ అంతా కూడా ముసిముసిగా నవ్వుకుంటూ, మొహాలు చూసుకున్నారు. ఇంక సరళయితే పెద్దగా నవ్వేస్తూ, ఆ నవ్వు తెర మధ్య లోనే ఎలాగో గొంతు పెగల్చుకుని అంది: "బలే ఫార్సు, అత్తయ్యా! అసలు అవాళ నువ్వూ, బావా కూడ రావలసింది. మిమ్మల్ని రమ్మని చెప్పటం మరిచిపోయానని అమ్మ అనుకుంది. ఇదుగో బావా ఆ పెళ్ళికొడుకు, అదే, ఆ మెడికోవున్నాడే, అచ్చంగా చింపాంజీ అనుకో. ఆ అబ్బాయి తల్లీ, తండ్రీ, అంతా ఓ జూలో వుండవలసిన వాళ్ళలా కనిపించారు నా కళ్ళకి. పెళ్ళి కూతురు తలవంచుకుని సిగ్గుపడుతూ కూర్చోవాలంటారు కాని, నా కయితే విరగ బడి నవ్వాలనిపించింది వాళ్ళని చూస్తే."

"చాల్లే! పిచ్చి వాగుడు!" అని ముద్దుగా కూతుర్ని మందలించి, "కానీ, వదినగారూ! ఆ పెళ్ళివారు మాత్రం ఇంచుమించు అమ్మాయి చెప్పినట్లే వున్నారు. ఏమిటో

వికారం పెట్టినట్లయి, ఎంత త్వరగా వాళ్ళని ఇంట్లోంచి తరిమేద్దామా అనిపించింది," అంది సుభద్రమ్మగారు.

"ఆ సంబంధం చెప్పిన పెద్దమనిషి కయినా కాస్త బుద్ధి వుండొద్దూ? రత్నం లాంటి పిల్లకి అడవిమేళం లాంటి వాడిని తీసుకొస్తాడా? ఆ తరువాత ఆ మాట కాస్తా అతన్ని అడిగేశాలే....అబ్బెబ్బే, ఏం సంబంధం? ఏం మనుష్యులు?" అంటూ మొహం చిట్లించుకుని, ఆ సంబంధంపట్ల తన అయిష్టతని వ్యక్తం చేసుకున్నాడు సుబ్బారావుగారు.

"బాగానే వుంది!" అంది సావిత్రమ్మగారు, అంతకన్న మరే మనాలో తెలియక.

ఆ తరువాత కాస్సేపు ఆ మాటా ఈ మాటా మాట్లాడి యింటికి వచ్చేశారు తల్లీ, కొడుకూ.

మరో రెండు మూడు నెలలు గడచి పోయాయి.

సరళకి ఇంకో సంబంధం చూశారు. ఈ పెళ్ళికొడుకు ఇంజనీరు. భిలాయ్‌లో పెద్ద జీతంమీదే వున్నాడు. అతని తండ్రీ, అన్నగారూ కూడా డాక్టర్లే. ఇద్దరూ కలిసి రాజమండ్రిలో పెద్ద నర్సింగ్ హోమ్ నడుపుతున్నారు. లక్షలు ఆర్జిస్తున్నారు.

"అబ్బాయి బంగారపు బొమ్మలా వుంటాడు అంటే నిజమే అనుకున్నాం. తెల్లగానే వున్నాడనుకోండి. ఏమిటో మొహంలో కాస్తయినా కళాకాంతీ లేకుండా, బొత్తిగా పిండి బొమ్మలా వున్నాడు" అంటూ పెదవి విరిచేసింది సుభద్రమ్మగారు, ఆ సంబంధం గురించి చెప్తూ.

ఇంకో నాలుగైదు నెలలు గడిచి పోయాయి. ఈసారి చూసిన పెళ్ళికొడుకు ఫారిన్ రిటర్న్డు — డాక్టరేటూ, పెద్ద వుద్యోగం, కారూ,హోదా అన్నీ వున్నాయి అబ్బాయి చూడముచ్చటగా ఉన్నాడు ఈ సంబంధం అయితే బాగుండునని అందరూ మురిసిపోయారు. అంత చదివిన అతనికి, బొత్తిగా పి. యూ. సీ. ఫెయిలయిన తనని భార్యగా పరిచయం చెయ్యటం కాస్త చిన్నతనంగా వుంటుందనీ, పెళ్లి అయి పోయాక ఎలాగో ఇంటి దగ్గరే శ్రద్ధగా చదివి మొదట పి.యూ. సీకీ, ఆ తరువాత బియ్యేకీ ప్రైవేటుగా కట్టాలనీ సరళ కలలు కనటం కూడా ప్రారంభించింది.

అయితే అదీ కుదరలేదు.

"ఏ నాలుగువేలో అయితే ఎలాగో ఇవ్వగలం కానీ, మరీ పదివేలు కట్నం ఎక్కణ్ణించి తేగలం?" అంటూ దిగులు వెళ్ళబోసుకుంది సుభద్రమ్మగారు.

ఆ తరువాత ఇంకా ఏవేవో సంబంధాలు చూశారు. కొంతమంది పెళ్ళి కొడుకులు వీళ్ళకి నచ్చలే, కొంతమందికి వీళ్లు ఇస్తామన్న కట్నం నచ్చలే. ఏదైతేనేం, ఒక్కటీ కుదరలేదు. రోజులు గడిచిపోతున్నాయి.

ఓ రోజు, లీజర్ అవర్‌లో టీచర్స్ రూమ్‌లో కూర్చుని పేపరు తిరగవేస్తు

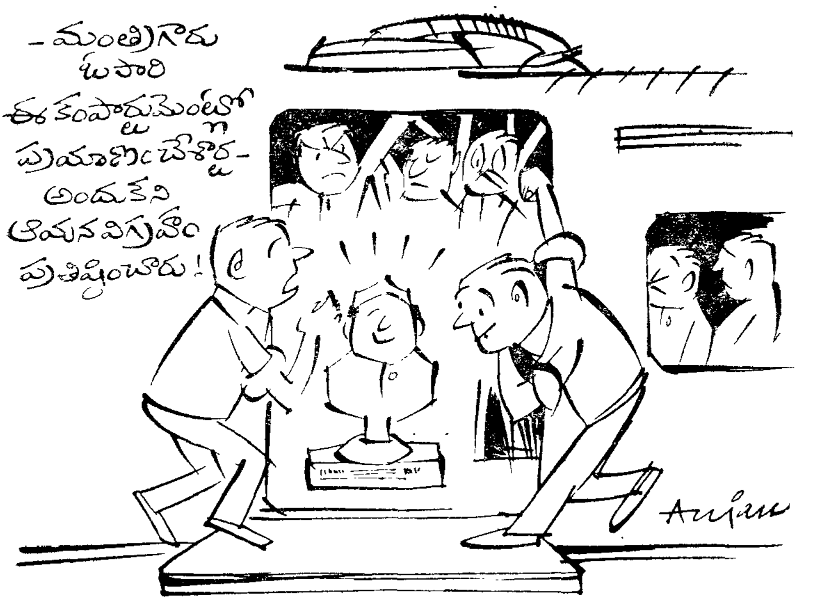

న్నాడు వాసు. కో టీచరు కామేశ్వరరావు గారు చేతిలో ఉన్న పుస్తకం పక్కకిపెట్టి, "ఏమయ్యా! వాసుదేవరావూ, నీ పెళ్ళి భోజనం మాకు ఇప్పట్లో పెట్టదలుచుకోలేదా? నీలాంటి బ్రహ్మచారులని చూస్తూంటే ఆడపిల్లలు గలవాళ్ళు వూరికే వుండలేరు మరి." అంటూ మొదలుపెట్టి, "మా అమ్మాయి కాదనుకో, మా చెల్లెలి కూతురుంది. నేను వచ్చి, మీ అమ్మగారితో మాట్లాడా లనుకుంటున్నాను. లేకపోతే మీవైపు పెద్ద వాళ్ళెవరైనా వుంటే చెప్పు, వాళ్ళని కలుసుకుంటాను," అని తన మనస్సులో మాట బైటపెట్టాడు. ఆ గదిలో వాళ్ళిద్దరే వున్నారప్పుడు. మొదటి నుంచీ వాసుకి ఆయన అంటే పెద్దవారనే గౌరవం, ఓ విధమైన అభిమానం ఉన్నాయి. ఆయనకి వాసు ఎడల వాత్సల్యం, మంచి అభిప్రాయం వున్నాయి. ఆ చనువు తోటే, ఆయన చెప్తూంటే, చిరునవ్వుతో వింటూ వుండిపోయిన వాసు, చివరికి—

"బంధువులూ, పెద్దలూ చాలామందే ఉన్నారనుకోండి. నా పెళ్ళి విషయంలో మాత్రం నా అభిప్రాయం, మా అమ్మ అభిప్రాయం తప్ప మరొకరి ప్రమేయం వుండదు," అన్నాడు ఎలాంటి అరమరికా లేకుండా.

"మా చెల్లెలూ, పిల్లలూ ఇప్పుడు మా ఇంట్లోనే వున్నారు. వచ్చి వారం రోజులయింది, మరో వారం వుంటారు," అంటూ సంభాషణ సాగించి, అన్ని వివ

రాలా చెప్పాడు.

ఆ సాయంకాలమే వాసు వెంట వాళ్ళ యింటికి వచ్చి, సావిత్రమ్మగారితో కూడ మాట్లాడి పెళ్ళిచూపులకి రోజు నిర్ణయించుకుని మరీ వెళ్లాడు.

"పిల్ల కుందనపు బొమ్మలా వుంది. ఇదివరకు దాకా సరళే చక్కనిది అనుకునే దాన్ని, కాని ఇప్పుడు రాధకే సరళకన్న పది మార్కులు ఎక్కువ వేస్తాను." అంది సావిత్రమ్మగారు పిల్లని చూసి ఇంటికి వచ్చాక తృప్తిగా నవ్వుతూ.

"మొత్తానికి మేష్టారికి అమ్మని అనిపించుకున్నావు. మార్కులు వెయ్యటం తెలిసిపోయింది," అన్నాడు వాసు నిండుగా నవ్వుతూ.

పెళ్ళి నిశ్చయం అయిపోయింది. తరువాత సుబ్బారావుగారికి కూడ ఆ సంగతి చెప్పి, లాంఛనంగా ఆయన సలహా కూడతీసుకుని, పెళ్ళి పెత్తనం అంతా ఆయన చేతిలోనే పెట్టింది సావిత్రమ్మగారు.

బంధువులంతా వచ్చారు. పెద్ద ఆర్భాటమూ; అట్టహాసమూ లేకపోయినా పెళ్ళి బాగానే జరిగిపోయింది.

కొడుకూ, కోడలూ ఎంతో అన్యోన్యంగా మసలుకొంటూ, సరదాగా హాస్యాలాడుకుంటూ, మధ్య మధ్య చిలిపిగా వాదాలు వేసుకొని తనని మధ్యవర్తిగా తీర్పు చెప్పమని అడుగుతూ, సంతోషంగా రోజులు గడిపేస్తూంటే, ఆ వేడుక చూడటానికి రెండు కళ్ళూ చాలవనిపిస్తుంది సావిత్రమ్మగారికి. అంత ఆనందంలో కాలం గడుస్తున్నటు తెలియకుండానే మూడు సంవత్సరాలు దొర్లిపోయాయి ఆ మధ్య కాలంలో వాసు టీచర్సు ట్రైనింగు కూడ పూర్తిచేశాడు. ఇంక ఇప్పుడు

"ఇప్పుడు రాధ వంట్లో కులాసాగా వుంటోందా?" అని సుబ్బారావుగారు పలకరించటంతో, వాసు ఆలోచనలకి ఒక్కసారి కొద్దిగా అంతరాయం కలిగింది. అంతే కాదు, సరిగ్గా తను ఆలోచిస్తున్న విషయమే ఆయన అడగటంతో ఏదో బిడియం వంటి భావం ఒక్కసారి అతన్ని చుట్టేసినట్లయింది. కాని, అది ఆయన కంటపడకుండా అంతలోనే సర్దేసుకుని, "ఆ, ఆ, ఇప్పుడు బాగానేవుంది" అనేశాడు గబగబా

తమకి పుట్టబోయేవాడిని గురించి రాధతో ముచ్చట్లు చెప్పుకుంటూ గంటలకి గంటలు గడిపేసే వాసు, ఇప్పుడు ఆయనకి సమాధానం చెప్పటానికి మాత్రం అంతకన్న మాటలు దొరకలేదు. ఇల్లు సమీపించటంతో ఆయన మళ్ళీ ఏమీ మాట్లాడలేదు. ఇద్దరూ గేటు తెరుచుకుని, ఇంట్లోకి వెళ్ళారు.

"రా, అన్నయ్యా, రా. ఊరినుంచి వచ్చేశావన్న మాట. అబ్బాయి దారిలోకలిశాడా ఏమిటి?"అంటూ హడావిడిగా పలకరించేసి, "ఎండలో వచ్చావు. మంచి నీళ్లు తీసుకొస్తాను" అంటూ లోపలికి వెళ్ళింది సావిత్రమ్మగారు.

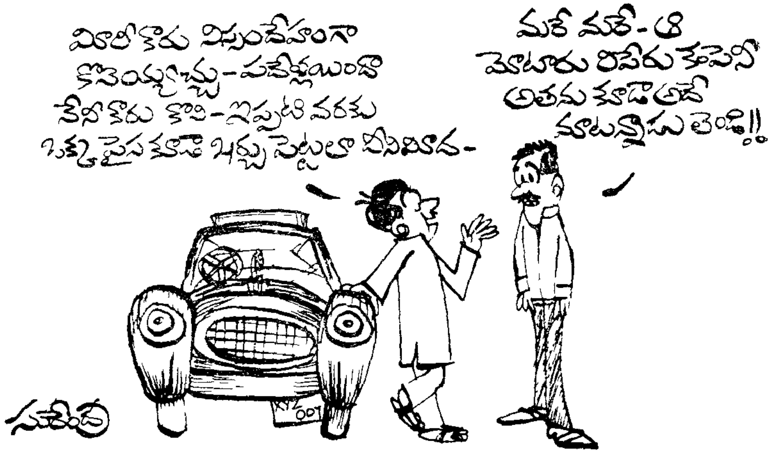

వాసు వెంట సుబ్బారావుగారు కూడ పెరట్లోకి వెళ్ళి, మొహం, కాళ్ళు కడుక్కు-వచ్చారు. మొహం తుడుచుకుని, టవల్ వాసుకి అందించి, "ఇవాళే పూరి నుండి వచ్చాను," అన్నారు చెల్లెలి చేతిలో మంచి నీళ్ళ గ్లాసు అందుకుంటూ.

"అహఁ, ఏమిటి పెళ్ళివారి కబుర్లు? సంబంధం నిశ్చయం అయిపోయినట్లేనా?" అంది సావిత్రమ్మగారు కుతూహలంగా.

మంచినీళ్ళ గ్లాసు రెండు గుటకలలో ఖాళీచేసేసి బల్లమీద పెట్టి తాపీగా మొదలు పెట్టారాయన: "కట్నాలు పుచ్చుకోటం అనే ఆచారం వుంది చూశావూ, దీనికి ముగింపు ఎప్పుడో కనిపించటం లేదు. కట్నాలు పుచ్చుకోకూడదూ అంటూ ప్రభుత్వం ఓ బిల్లు ప్రవేశపెట్టిందే కాని, దానివల్ల ప్రయోజనం మాత్రం ఏమీ కనిపించటంలేదు. అదివరకు పబ్లీకుగా పుచ్చుకునేవారు ఇప్పుడు రహస్యంగా తీసుకొంటున్నారు. అదివరకు పుచ్చుకునేదాన్ని వరకట్నం అని స్పష్టంగా అనేవారు. ఇప్పుడు తీసుకునేదానికి లాంఛనాలు, ప్రెజెంట్సు అంటూ మరో పేరు తగిలించారు. అంతే కాని, డబ్బు పుచ్చుకోటం మాత్రం ఒక్కళ్ళూ మానలేదు. ఈ ఆడపిల్లలు గలవాళ్ళ అగచాట్లు తీరే రోజు ఇప్పటిలో రాదేమో!"

ఆయన ఈ ఉపోద్ఘాత మంతా దేని కోసమో సావిత్రమ్మగారికీ, వాసుకీ అర్థం అయిపోయింది. ఈ బెంగుళూరు వారు కూడ బాగా కట్నం అడిగి వుంటారు. ఈ సంబంధం కూడ పుసిగిపోయిందన్న మాట, అనిపించిదా ఇద్దరికీ.

"ఇప్పటికి అయిదేళ్ళ పైగా సరళకి సంబంధాలు చూస్తున్నాడు. ఇంతవరకూ ఏదీ కలిసిరాలేదు. ఏమిటో మామయ్యని

చూస్తోంటే జాలివేస్తోంది," అనుకున్నాడు వాసు. అయిదేళ్ళ క్రింత మొట్టమొదటి సారి వాళ్ళింటికి వెళ్ళినప్పుడు తమని ఆప్యాయంగా ఆదరంగా పలకరిస్తూ, కుర్చీ లోంచి లేచి ముందుకు వచ్చిన మామయ్యకీ, ఈరోజు ఈ మామయ్యకీ ఎంతో తేడా కనిపిస్తోంది. ఈ అయిదేళ్ళల్లోనే ఎన్నో ఏళ్లు పెరిగిపోయినట్లూ, వృద్ధాప్యం వచ్చి మీద బడిపోనట్లూగా వున్నారాయన. సావిత్రమ్మగారికి కూడ అలాగే అనిపించింది. వాళ్లు ఏమీ అడగకుండానే మళ్ళీ సుబ్బారావుగారే మొదలుపెట్టాడు:

"ఏం చేస్తాం? లోకం అంతా ఓ దారిన పోతూంటే, నేను ఒక్కడినీ మరో దారిన పోతానంటే ఎలా కుదురుతుంది? సరళకి మరో రెండు నెలలలో ఇరవై నాలుగు నిండుతాయి. శారదకి మొన్నే పదిహేడేళ్లునిండాయి. దీనికెలాగో మూడు ముళ్లూ వేయించి, ఇంక దానికి సంబంధాలు చూడటం మొదలుపెట్టాలి. కన్న వాళ్ళకి బాధ్యత తప్పదు కదా? ఇంకవాళ్ళు అడిగిన దానికి ఒప్పుకున్నట్లు వుత్తరం వ్రాసేసి, ఓ మంచి రోజు చూసుకుని వెళ్ళి తాంబూలాలు పుచ్చుకుని వచ్చేద్దామా అని ఆలోచిస్తున్నాను."

"ఎంత అడిగారు?" అంది సావిత్రమ్మగారు.

"కట్నం రూపంలో కానీ కూడ అడగలేదనుకో — కట్నం అఖ్ఖర్లేదనటంవల్లే నేను ఆశతో అంతదూరం వెళ్ళాను— సరే, వాళ్ళు అడిగిన లాంఛనాలన్నీ జరపాలంటే పదివేలు పైన అవుతుంది. ఆపైన పెళ్ళి కూడా దర్జాగా చెయ్యాలి. వాళ్ళ బంధువులంతా పెద్ద పెద్ద ఉద్యోగస్థులు. చాలా మందే వస్తారు. మర్యాదలకి ఏలోటూ లేకుండా చూసుకోవాలి. సంబంధానికి మాత్రం ఏవంకా లేదు. రాజాలాంటి సంబంధం. అందుకే ఎలాగో తంటాలుపడి కానిచ్చేద్దామనుకుంటున్నాను. తరువాత మా ఇబ్బందులేవో మేం పడతాం!"

వింటున్న సావిత్రమ్మగారూ, వాసూ మొహాలు చూసుకున్నారు. కూతురికి పెద్ద సంబంధం చెయ్యబోతున్నాను అనే సంతోషం ఓ ప్రక్క పొంగుకు వస్తున్నా, ఇంత డబ్బు ఇప్పుడు ఎలాగో సర్దుబాటు చెయ్యాలి, ఈ శుభకార్యం జరిగేసరికి నా నడుం సగం ఒంగిపోతుంది అన్న భావం కూడ మరోప్రక్కనుంచి తెలుస్తూనే వుంది ఆయన మాటల్లో.

"మామయ్యకి ఇప్పుడు పదిహేనువేలు పైనే ఖర్చవుతుంది. ఎక్కడ్నించి తెస్తాడు? మామయ్య తండ్రి పోయాక ఆ పొలం కాస్తా అమ్మేసి అన్నదమ్ములందరూ తలో ఇంతా తీసుకుంటే వచ్చినదాంతో ఆ చిన్న ఇల్లు కట్టుకుని ఇంకా ఇంతో అంతో మిగిలితే బ్యాంకిలో వేశాడట. అంతకు మించి, అయిదుగురు పిల్లలూ, తనూ, భార్యా, తిండీ బట్టా, చదువులూ, అన్నీ గడుపుకునే సరికి మామయ్య జీతంలో మిగిల్చిందేమీ వుండదుకదా-రెండు మూడేళ్ళ నుంచీ రామ

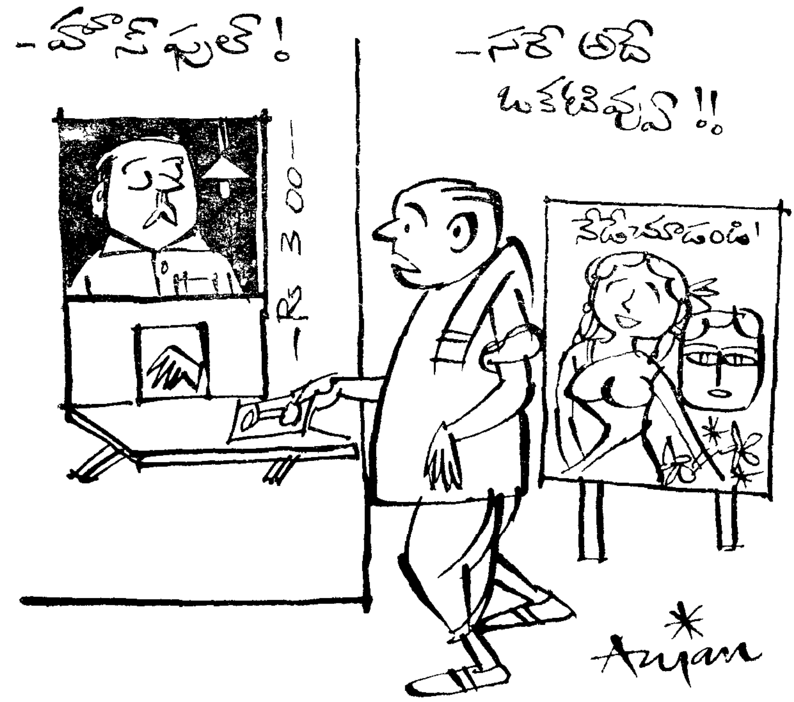

చంద్రం నెలకో రెండువందలు సంపాదిస్తున్నాడన్న పేరేగాని, వాడి ఖర్చులు వాడికీ వుంటాయి. ఏ మాత్రమో మిగిల్చినా, అది మాత్రం ఎంత వుంటుంది? రెండోవాడిని ఇంజినీరింగులో చేర్పించాడు. వాడి చదువు పూర్తి కానేలేదు. మూడోవాడు ఇంకా బియ్యేలోనే దండయాత్రలు చేస్తున్నాడు. ఇంక రెండేళ్ళల్లో మామయ్య రిటైర్ అయిపోతే, ఆయన జీతం ఆసరా కూడా వుండదు. ఆ వచ్చే ప్రావిడెంటు ఫండు ఈ సరళ పెళ్ళికి చేసిన అప్పుకి సరిపోతుందో, సరిపోదో? ఇంకా శారద పెళ్ళి ఒకటి వుండనే వుంది," అనుకున్నాడు వాసు, మామయ్య పరిస్థితిని తలుచుకుని జాలిపడుతూ.

అయితే ఆ భావం అతనిలో ఎక్కువసేపు నిలవలేదు. మరోరకం ఆలోచనలూ వూహలూ అతని మనస్సుని ఆక్రమించేసుకున్నాయి. "ఈ కట్నాలు ఇచ్చుకోలేక ఆడపిల్లల తల్లిదండ్రులు నానా అవస్థలూ పడుతున్నారు-నిజమే-కానీ, దీనికి కారణం ఏమిటి? ఇందులో తప్పంతా మొగపిల్లల తల్లిదండ్రులదే అనటంలో సబబు ఎంతవరకూ వుంది? మనం సమ

స్యని ఒక్క ప్రక్కనుంచే చూసి దానికి పరిష్కారం కూడ ఆ ఒక్క ప్రక్కనుంచే జరగాలి అనుకోవటంలో అర్థం ఏమైనా వుందా? ఎక్కడిదాకానో ఎందుకు, యీ మామయ్య సంగతే తీసుకుంటే, ఇప్పటికి అయిదేళ్ళ నుంచీ సంబంధాలు వెతుకు తున్నారు. ఒక్కటీ నిశ్చయం కాలేదు అంటాడు. మరి, అవి నిశ్చయం కాకపోవ టానికి తను మాత్రం బాధ్యుడు కాదూ? ఎత్తయిన సంబంధాలు తప్ప మామూలువి తను చూడనేలేదు. వాళ్ళు అడిగిన కట్నం ఇవ్వలేను, అని ప్రతిసారీ వెనక తీసేకంటే ఓ సామాన్యమైన సంబంధమే చూసుకుని వుంటే తను ఇవ్వదలుచుకున్న కట్నానికి వాళ్ళు అంగీకరించేవారు. ఈపాటికి పెళ్ళి అయిపోయేది. తను అప్పుకోసం ఇవాళ ఇలా వూరంతా తిరిగే అవస్థా పట్టేది కాదు. ఆ పని అతను చెయ్యలేదు. సరే పోనీ అని వాళ్ళు ఇస్తామన్న దానికే అంగీకరించి చేసు కుంటాం అన్న వాళ్ళకి వీళ్ళే తొంభై వంకలు పెట్టి వదులుకో లేదా? కాస్త, కను ముక్కు తీరుగా వున్న ఆడపిల్ల తను ఓ రంభనో, ఊర్వసినో అనుకోవటంలో తప్పు ఏమీ లేదు. కాని, తన సౌందర్యం చూసి ఏ అందాల రాజకుమారుడో, లేక పోతే ఇప్పుడు రాజులూ జమీందార్లూ లేరు కనక కొన్ని లక్షల రూపాయలకి వారసు డైన మన్మథుడు వీళ్ళని వరించి,కానీ కట్నం లేకుండా పెళ్ళి చేసుకుని తీసుకుని చక్కా పోతాడు అని కలలు కనటం మాత్రం ఆరోగ్యకరం కాదు. ఒకవేళ చిన్నతనం వల్లనో, ప్రపంచానుభవం లేకపోవటం వల్లనో, వాళ్ళు అలాంటి వూహలలో విహా రిస్తూంటే వాళ్ళకి యదార్థం అర్థం అయ్యేలా చెయ్యాల్సిన బాధ్యత పెద్దలమీద వుంది. అలాంటిది లేకపోగా, 'మా అమ్మాయికేం? బంగారపు బొమ్మ, చిలకలా వుంటుంది! ఎవరైనా కళ్ళ కద్దుకుని మరీ చేసుకుం టారు'అని అత్తయ్యా, మామయ్యా ఎన్నో సార్లు నాతోనే అన్నారు. అంత అహం కారంతో వీళ్ళు బాగా డబ్బు, అందం, గుణం అన్నీ వున్న పెళ్ళి కొడుకు కోసం వెతుకుతూంటే, కానీ కట్నం తీసుకోకుండా చేసుకోటానికి అవతలి వారికేం అక్కర పుట్టింది. ఓ లక్షాధికారి తన కూతురికి ఏభై వేలు కట్నం ఇచ్చి, మరోయాభై వేలు ఖర్చుచేసి వైభవంగా పెళ్ళి చేసినా అతనికి చీమ తలకాయంతయినా బాధ అనిపించదు. అలాగే మరో భాగ్యవంతుడు కోడలికి పాతికవేల రూపాయిల నగలు పెట్టి, మరో పాతికవేల రూపాయలు పెళ్ళికి ఖర్చు చేస్తూ తన హోదాకి, దర్జాకి తగినట్లుగా మర్యాదలు జరిపించుకోవాలను కోటంలో మాత్రం తప్పేముంది? ఎటొచ్చీ ఏమీలేని వాళ్ళు వాళ్ళ మధ్య తలదూరిస్తేనే చిక్కు వస్తుంది. వియ్యాని కయినా, కయ్యాని కయినా సమాన వుజ్జీ వుండాలి. పిల్లలు సుఖపడాలనీ, భాగ్యవంతుల ఇళ్ళల్లో

మసలాలనీ ప్రతి తల్లీ తండ్రీ కోరు కుంటారు. అలాగని, శక్తికి మించిన పరుగులు పెట్టి, ఆపైన కాళ్ళు చచ్చుబడిపోయి కూలబడటం ఏమంత వివేకమైన పని? ఇంతెందుకు? ఇల్లు తాకట్టు పెట్టయినా డబ్బు తెచ్చి ఈ సంబంధమే చేస్తానంటున్నాడు కాని, మరో సంబంధం కాస్త క్రింది అంతస్తులోదయినా సరే, చేస్తాను అని, యీనాడైనా మామయ్య అనటంలేదు. ఎవరిదాకానో ఎందుకు? కళ్ళ ఎదురుగా వున్న నేనే ఆనాడు ఇతని దృష్టికి ఆనలేదు. ఇంక ఇది ఇంతే! ఇవాళ పదివేలు అప్పు చేసి సరళ పెళ్ళి చేస్తాడు. మరో రెండేళ్ళు పోయాక మరో పదిహేనువేలు అప్పు చేసి శారద పెళ్ళి చేస్తాడు.... ఆ అప్పు అంతా తీర్చటం చేతకాకపోతే, చివరికి యిల్లు కూడా అమ్మేస్తాడు........" ఆలోచనలతో వూపిరి సలపక, వుక్కిరి బిక్కిరి అయిపోయినట్లు, ఒక్కసారి గుండెలనిండా గాలి పీల్చుకుని దీర్ఘంగా వూపిరి వదులుతూ, సుబ్బారావుగారి వంక చూశాడు. ఆయన సావిత్రమ్మగారితో ఇంకా ఖర్చులూ, అప్పులూ ఆ ముచ్చట్లే చెప్పుకు పోతున్నాడు.

"ఇదిగో, మామయ్యా, ఇవాళ నువ్వు ఈ పరిస్థితిలో వుండటానికి నువ్వు కూడా బాధ్యుడివే—మొగపెళ్ళి వారిని ఒక్కరినే ఆడిపోసుకోకు," అని చెప్పాలనిపించింది, వాసుకి.

కాని, అంత నిర్మొహమాటంగా మాట్లాడితే మామయ్య నొచ్చుకుంటాడు అని మళ్ళీ అనిపించి, వూరుకున్నాడు.

ఇంతలో రాధ రెండు గ్లాసులతో కాఫీ తీసుకు వచ్చింది.

"ఎవరిదాకానో ఎందుకూ? ఈ రాధకి నేను దొరకలేదూ? వీళ్ళ నాన్నగారు కూడా మామయ్యలాగే గొంతెమ్మ కోరికలు పెట్టుకుని వుంటే ఈ నాటికీ ఇంకా అల్లుళ్ళని వెతకటంలోనే వుండేవారు. నలుగురు ఆడపిల్లలకి పెళ్ళిళ్ళు చేసేసరికి, వున్న యిల్లూ వాకిలీ హరించుకుపోయేవి," అనుకుంటూ, చిలిపిగా, ఆపేక్షగా రాధ వంక చూసి చిన్నగా నవ్వాడు వాసు.

ఇంతసేపూ సుబ్బారావుగారిమాటలన్నీ, వంటగదిలో కూర్చుని విన్న రాధకి భర్త నవ్వులో భావం అర్థం అయింది. "ఇంకా నయం-మీరు అనదలుచుకున్న మాటలన్నీ మీ మామయ్య గారితో అనివుంటే ఆయన మీ ఆలోచనలని సమర్థించకపోగా మన మేదో వాళ్ళ సరళ అదృష్టాన్ని చూసి అసూయపడుతున్నాం అని అపార్థం చేసుకునే ప్రమాదం కూడా వుంది." అని అర్థం వచ్చేలా ఓసారి భర్త కళ్ళల్లోకి చూసి, ఆప్యాయంగా కాఫీ గ్లాసు అతని చేతికి అందించి లోపలికి వెళ్ళిపోయింది.